

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Історико-соціологічний факультет
Кафедра політології і соціології

СИСТЕМА БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ
У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1946-2006 рр.)

Матеріали регіональної науково-практичної
конференції

*Присвячена 60-й річниці початку
Холодної війни між Сходом і Заходом*

Рівне – 2008

УДК 327.1946/2006”
ББК 66/07
С 40

Система безпеки в країнах Центральної і Східної Європи післявоєнного періоду (1946-2006 рр.): Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2008. – 228 с.

Голова редакційної колегії:

Постоловський Р.М. – завідувач кафедри всесвітньої історії, професор, кандидат історичних наук, ректор РДГУ.

Редакційна колегія:

Терешко Ю.М. – завідувач кафедри політології і соціології, доцент кандидат історичних наук (відповідальний редактор);

Шеретюк В.М. – декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук;

Гон М.М. – доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат політичних наук;

Жилюк С.І. – завідувач кафедри політичних наук РДГУ, професор, доктор історичних наук;

Ткаченко Г.І. – завідувач кафедри політології, соціології та права НУВГП, доцент кандидат політичних наук;

Трофимович В.В. – завідувач кафедри історії Національного університету „Острозька академія”, професор, доктор історичних наук;

Черній А.Л. – доцент кафедри політичних наук, кандидат політичних наук;

Христюк Т.А. – доцент кафедри політології і соціології, кандидат історичних наук.

Рецензенти:

Троян С.С. – завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ, професор, доктор історичних наук;

Тихомирова Є.Б. – завідувач кафедри міжнародної інформації РІС КСУ, професор, доктор політичних наук.

Адреса редакційної колегії: м. Рівне, 33027, вул. Остафова 29, історико-соціологічний факультет, кафедра політології і соціології, кабінет № 410.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету у. Протокол № 5 від 29 грудня 2006 року.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007.

лютого 1922 р. був переданий урядам союзників.

У меморандумі Масарика йшлося про дві головні речі:

а) термінову допомогу голодуючим; б) поновлення міжнародно координованими діями зруйнованих війною і революцією економіки і адміністративного управління країною. Складаючи попередній проект меморандуму, Масарик повністю усвідомлював, що Росія не може нормально розвиватися без Європи, а Європа – без Росії. Про своє загальноєвропейське сприйняття тогочасної російської проблеми він висловився незадовго до написання меморандуму. У зверненні до представників чехословацького парламенту на новий 1922 р. він сказав: „Європа, цілий світ не можуть бути спокійними, якщо два найбільші народи Європи (Росія і Німеччина) не подолають фатальних наслідків війни. Росія і Німеччина творять більшу частину Європи, ні малі країни Центральної Європи, ні більші країни на Заході не зможуть нормально розвиватися, якщо Росія і Німеччина не зціляться” [2; с. 207].

У Масариковому розумінні європеїзму свою роль, звичайно, відіграла і Америка – насамперед Сполучені Штати Америки. Доказом цього є зміст книги „Нова Європа” і цілий ряд повоевних промов Масарика. До того ж, красномовним є й згаданий меморандум „Допомога Європи та Америки Росії”. Масарик був просто переконаний, що долі Європи та Америки з кінця XVIII ст. пов'язані і впливають одна на одну. В лютому 1932 р. у промові з нагоди 200-ї річниці з дня народження Джорджа Вашингтона він назвав цей вплив „європеїзацією Америки” і „американізацією Європи”; [4; с. 247] думаю, що слушно.

У короткому матеріалі можна окреслити лише основні контури Масарикового розуміння європеїзму. Його підвалини були філософсько-і н т е г р а л ь н и м и , гуманістично-демократичними, критично гармонійними. Водночас теоретичну цінність свого бачення об'єднаної демократичної Європи Масарик підсилював і своїми вчинками – як політик і державний діяч. Тому його заповіт новій Європі, напевно, може інспірувати нас і сьогодні.

Література:

1. Neues Wiener Tagblatt, 16. 12. 1921.
2. Masaryk T. G. Nov& Evropa. Stanovisko slovanske. – Praha, 1920.
3. Masaryk T. G. Cesta demokracie I. – Praha, 1934.
4. M Masaryk T. G. Cesta demokracie IV. – Praha, 1997.
5. Jaksch Wenzel in: Nova Svoboda, 1937/XV.
6. Spina Franz in: Teplitzer Tagblatt, 15. 09. 1937.
7. Masaryk T. G. Svetova revoluce. – Praha, 1925.

Козачок В. Ф.
в. кафедри політології і
соціології РДГУ

ГЕНЕЗИС РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ КОНФЛІКТНИХ ВІДНОСИН

„Не смій стріляти по Багдаду, краще разом по Тбілісі”. Таке звернення прозвучало ще в 2000 р., тобто задовго до відкритого російсько-грузинського протистояння. З цими словами відомий російський політик звертався до президента США. Напевне назва саме грузинської столиці прозвучала в цих словах не випадково, а як наслідок давнього прихованого конфлікту Москви та Тбілісі, який в свою чергу виливався у відкриті протистояння на територіях Південної Осетії та Абхазії.

Як з російської, так і з грузинської сторін робляться кроки для того, щоб дошкулити одна одній. Коріння цього конфлікту потрібно почати шукати ще з часів СРСР: грузини є свободолюбним народом, народ, який важко поставити на коліна.

Затримка російських офіцерів є закономірною реакцією Грузії на втручання Росії в її внутрішні справи. Однак, подібна демонстрація сили може привести до зміни розміщення політичних сил усередині самої Грузії. Про це повідомив директор міжнародних програм Центра імені Разумкова Валерій Чалий. „Грузія досить однозначно дала зрозуміти Росії, що вона має намір відстоювати свою територіальну цілісність усіма можливими способами. Великою мірою, настільки рішуча позиція вищого грузинського керівництва викликана тим, що у випадку ескалації конфлікту, воно розраховує на підтримку США й інших впливових країн. Тим часом саме цей факт змушує Росію усе більш радикально відповідати на будь-які дії грузинської сторони. Для Путіна це вже не просто російсько-грузинський конфлікт – це боротьба за свій вплив на всьому пострадянському просторі”, – заявив експерт. За його словами, нинішній конфлікт – лише початок протистояння, у яке можуть бути втягнуті різні політичні сили не тільки Росії і Грузії, але й інших зацікавлених держав.

Різке загострення російсько-грузинських стосунків є однією з найбільш обговорюваних тем у світових засобах масової інформації, але для України цей розвиток подій є особливо важливим і, можна сказати, особливо тривожним. Як попередження для України, розглядає антигрузинські акції російської влади і спікер грузинського парламенту Ніно Бурджанадзе. Вона згадала у своїй промові Україну, коли

закликала вчора на Празькому „Форумі 2000” європейські країни допомогти Грузії у розв’язанні конфлікту з Росією та поставити Росію у „цивілізовані рамки”.

Бурджанадзе: „Сьогодні Росія через свої нафтодолари почувається безкарною. Кожен в Європі має зрозуміти, що Грузія та Україна зараз на передньому фронті, ми потрапили в біду, і нам потрібна допомога європейців. Але якщо з вашого боку, з боку європейців не буде допомоги, Росія продовжуватиме в тому ж дусі. І тоді, ви, європейці, повинні знати, що сьогодні це – Грузія, завтра це може бути Україна. А післязавтра вони можуть відключити газ чехам, чи балтійцям, чи іншим європейським країнам. Тому ви повинні зробити все для того, щоб змусити Росію стати передбачуваною демократичною країною”.

Тож, які висновки має зробити з теперішнього російсько-грузинського конфлікту українська влада? Директор Центру близькосхідних досліджень, експерт Альянсу „Майдан” Ігор Семиволос вважає, що беззастережна підтримка Грузії Україною може спричинити різку реакцію Росії, зокрема, ускладнити газові переговори. Проте, на думку експерта, Україна не має залишити без допомоги своїх друзів і стратегічних партнерів по ГУАМ.

Семиволос: „У першу чергу українське керівництво повинно зробити все, аби знизити накал цієї конфронтації і забезпечити перехід до більш цивілізованих форм. І, я думаю, що ключовим питанням зараз є зняття блокади і ліквідація тих дискримінаційних заходів, які здійснює Росія по відношенню до Грузії. І тут я думаю, що ми повинні прикласти максимум зусиль”.

Але, крім влади, дієвим чинником політики може стати громадянське суспільство. Посол України у Латвії Рауль Чилачава стверджує: „Глас народу – звичайно, це дуже важливо. І не тільки в Україні: я дуже сподіваюся, що ми чуємо такий голос і з Росії також. Сьогодні кинути Грузію одну супроти такої сваволі – це було б дуже жорстоко”.

Один з проявів прямої громадянської дії відбувся в Києві: на підтримку грузинського народу біля російського посольства пройшла акція – „Дружнє українське сало під грузинським соусом сацибелі”.

В свою чергу, Кремль заборонив грузинським дітям навчатися у школах, які підконтрольні Росії у містах Тбілісі, Батумі та Ахалкалакі.

Під удар потрапили і грузинські вчителі, які викладають у цих школах, – їх мають звільнити.

У самій же Росії продовжуються масові перевірки закладів, що належать підприємцям-грузинам. В Москві призупинено діяльність нового розважального центру – „Голден Пелес”.

Напередодні, так само вчинили з казино „Кристал”.

Висновок слідства – незаконна діяльність та зв’язки зі злочинними колами.

А у Новоросійську затримано два судна під прапором Грузії. Як заявили представники російської влади, кораблі не відповідають міжнародним стандартам, тому їм і відмовлено у перевезенні вантажів.

У Москві запевняють, що ці кроки – лише верхівка айсбергу. Як заявив спікер Держдуми Борис Гризлов, Росія запровадить і нові санкції.

Свою оцінку подіям дав перший президент України. Щодо України, то у цьому випадку їй лізти туди, куди не просять не потрібно. Наші постійні заяви, що ми хочемо бути посередниками й когось мирити, неадекватні можливостям України. Ми постійно говоримо, ініціюємо, але нікого не миримо. Звертаються до тих, хто має можливості або фінансові або військові, або зв’язки політичні. Коли США оголосило війну „Аль-Каїді”, вони не звернулися до України за підтримкою, а звернулися до Росії, бо там є можливості.

Вибачте, Росія погодиться, щоб Україна, на яку в Москві дивляться, як на околицю, йшла і мирила її з Грузією? Та ніколи в житті цього не буде!

Останні події засвідчили, що російська влада веде несправедливу, нетолерантну політику стосовно сусідньої держави – Грузії. Численні приклади тиску та переслідувань представників грузинського народу, в тому числі і дітей, вказують на радикально шовіністичні настрої російських політиків. Дії та слова російських урядовців принижують честь та гідність грузинського народу, розпалюють міжнаціональну ворожнечу. Грузинам демонструють їх меншовартість, проводять принизливі „чистки”, автоматично зараховують до терористичних угруповань.

17 жовтня 2006 року в приміщенні ГЦ ВГО „Наша Україна”, у Львові, відбувся Круглий стіл на тему „Російсько-грузинський конфлікт. Український погляд”, організований Громадським центром ВГО „Наша Україна” спільно з представниками Грузинської громади у Львівській області „Арагві”.

Учасниками Круглого столу були представники Грузинської громади та громадських організацій Львівщини.

Розпочав роботу Круглого столу керівник Громадського центру Всеукраїнської громадської організації „Наша Україна” у Львівській області Юрій Антоняк. Він розповів присутнім про історію російсько-грузинського конфлікту, підкресливши, що з часу здобуття незалежності Республіка Грузія постійно зазнає політичного, економічного, інформаційного та військового тиску з боку Російської Федерації. Це поставило під загрозу територіальну цілісність Грузії (Південна Осетія, Абхазія, Аджарія), спричинило

загибель десятків тисяч громадян Грузії, втрату сотнями тисяч людей власних домівок. Особливо гострих форм російська експансія набрала останнім часом після приходу на пост президента Росії Володимира Путіна. Сьогодні ситуація загрожує переростанням у повномасштабний військовий конфлікт, учасником якого мимоволі (через дислокування Чорноморського флоту Росії в Севастополі) може стати і Україна.

В дискусії взяли участь:

Джумбер Дзігуа і Костянтин Аланія – Грузинська громада „Арагві”;

Андрій Шевців – Громадянська мережа „Опора”;

Ярослав Тимчак – Українська Народна Партія;

Тарас Рондзістий – Центр Національного Відродження ім.Ст.Бандери;

Олег Котис – Українська Народна Молодь;

Ростислав Довгань – Молодіжний клуб „Аратта”.

В результаті роботи учасниками було прийнято рішення провести громадянську акцію солідарності з дружнім грузинським народом „Правда про Грузію. Правда про Україну”. У планах організаторів – проведення пікету Генерального консульства Російської Федерації у Львові, піший хід до пл. Митної, де буде проведено інформаційно-просвітницьку акцію і передача листів-звернень до президента України, до Російського консульства і до Європейської спільноти. Для цього учасники Круглого столу сформували організаційний комітет з підготовки акції.

Література

1. http://ictv.ua/ukr/news_world.php?news_id=88511
2. http://www.ea-ua.info/news.php?news_show_type=1&news_id=5991
3. <http://www.relax-info.com/news/america/25493.html>
4. http://www.sdpuo.com/news/part-news/3d81bca2/view_print/
5. „Фокус” № 10 жовтень 2006р.

ІІІ. РОЛЬ НАТО У СТАНОВЛЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ. РОЗШИРЕННЯ НАТО НА СХІД ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

УДК.327.5(4+73)

Герасимчук Т.Ф.

к. і. н., доц. кафедри
політичних наук РДГУ

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА І США: НОВІТНІ ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛЬНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНІВ

Наприкінці ХХ–початку ХХІ століття світ зіткнувся з множиною нових викликів і загроз, які виходять поза рамки традиційних уявлень про безпеку. Сучасна система міжнародних відносин стрімко змінюється, і ці зміни однаково відчутні й небезпечні і для традиційно слабких, уразливих держав, і для благополучних країн так званого „золотого мільярду”. В умовах глобальних трансформацій міжнародних відносин (особливо протягом останнього десятиліття) війни, збройні конфлікти, тероризм та інші прояви силового розв’язання проблем набувають загальносвітового значення. Постає проблема актуалізації самого розуміння безпеки в межах новітньої міжнародної системи. Тероризм, наркотрафік, неконтрольована міграція, екологічні проблеми, ймовірність порушення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення і т. ін. за масштабом проявів і наслідками впливу здатні серйозно трансформувати міжнародні відносини та вплинути на подальший розвиток людства. Особливістю сучасних загроз є те, що невійськові загрози за своєю руйнівною силою наближаються до військових.

Ключова роль у попередженні і подоланні цих загроз досі належить і у видимій перспективі буде належати найвпливовішим державам євроатлантичної цивілізації, що прагнуть надати керіваності глобальним процесам. На даному етапі відбувається розширення європейських та євроатлантичних структур. Це не лише розширення зони стабільності й безпеки, але і зростання економічного потенціалу Європи. Сьогодні, коли економічна безпека стає одним з найважливіших компонентів національної безпеки, Європейський Союз та НАТО все більше відіграють провідну роль у забезпеченні стабільності на континенті і Україна не може стояти осторонь цих процесів. Національна безпека будь-якої країни на сучасному етапі не може бути повною мірою забезпечена лише

ЗМІСТ

I. АНТИТОТАЛІТАРНІ РУХИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ 50-80 рр. XX ст.

Терешко Ю.М. Причини придушення „Празької весни” та окупації Чехословаччини 1968 року військами країн-членів Організації Варшавського договору (ОВД).....	3
Десятничук І.О. „Празька весна” 1968 р.: внутрішньополітичний аспект підтримки безпеки Чехословаччини.....	21
Субот О.А. Організація Варшавського договору як каталізатор політичної нестабільності у Східній Європі.....	26
Ларькіна Л.М. Реакція Кремля на угорські події 1956 року, позиція ООН та західних держав.....	31
Рибак А., Каляєв А. Оунівська публіцистика 1950-х років про ставлення західних держав до радянського тоталітарного блоку.....	40
Гончарова Н.О. Придушення радянськими військами червненого повстання 1953 року в НДР.....	46
II. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ	
Бжезинський Збігнев Холодна війна та її наслідки.....	53
Троян С.С. Вплив революційних хвиль у країнах Центрально-Східної Європи на геополітичні зміни.....	70
Гон М.М. Гармонізація міжнаціональних і міжрасових взаємин як компонент системи безпеки держав Європи.....	74
Ткаченко Г.І., Ткаченко М.Г. Мовне питання і національна безпека.....	82
Ткаченко О.М. Гендерна рівність і національна безпека України.....	88
Луценко К.В. Свобода слова в Росії: историко-политологический ракурс.....	96
Березняк В.І. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини як невід’ємна складова колективної системи безпеки в країнах Центральної і Східної Європи.....	101

Дубей В.І. Політика в галузі автомобільного транспорту як складова системи національної безпеки.....	109
Куделя П.І. Питання українсько-польського кордону на міжнародних конференціях в період Другої світової війни.....	117
Рогаль Й.С. Конституційно-правові основи національної безпеки України.....	123
Савенко Д.О. Военно-політичні конфлікти України та Росії в ХХІ ст.	128
Євсович Р., Радовенчик Т. Конституційно-правові основи оборони України.....	147
Гень О.М., Гень О.Ф. Т.Г.Масарик і нова Європа.....	154
Козачок В.Ф. Генезис російсько-грузинських конфліктних відносин.....	162
III. РОЛЬ НАТО У СТАНОВЛЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ. РОЗШИРЕННЯ НАТО НА СХІД ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ	
Герасимчук Т.Ф. Європейська безпека і США: новітні загрози глобального та регіонального рівнів.....	166
Трофимович В. Україна – Європейський Союз: деякі аспекти взаємовідносин.....	172
Санжаревський О.І. Еволюція політики республіки Білорусь щодо ОДКБ і НАТО.....	183
Христюк Т.А. Тероризм як загроза міжнародного миру, безпеки країн Європи.....	191
Шеретюк О.М. Євроінтеграційні проблеми і перспективи України.....	199
Демчук Л.В. Діяльність Ради Безпеки ООН в підтриманні миру і безпеки в світі та країнах Центральної і Східної Європи.....	206
Назарук В. Конфлікт у Косово. Роль НАТО.....	213
Романович Т.І. Взаємозв’язок Україна – НАТО: інтеграційні перспективи.....	218
Відомості про авторів.....	226

Наукове видання

**СИСТЕМА БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
І СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1946-2006 рр.)**

Матеріали регіональної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск – *Шеретюк В.М.*

Відповідальний редактор – *Терешко Ю.М.*

Комп'ютерна верстка – *Третьяк О.Ю.*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Система безпеки в країнах Центральної і Східної Європи післявоєнного періоду (1946-2006 рр.): збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2008. – 228 с.

Підписано до друку 28.05.2008 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк ізографічний. Умовин. друк. арк. 13,9.

Замовлення №53/1. Наклад 100 прим.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.